

A tizenötéves háború

Szulejmán szultán 1566. évi utolsó hadjáratában Gyula és Szigetvár elfoglalásával tovább növelte a török hódoltság területét. Halála után utóda, a jóval békésebb természetű II. Szelim azonban már 1568-ban békét kötött a Habsburgokkal. A drinápolyi békében Miksa elismerte az 1552. és 1566. évi török foglalásokat. A század végéig Magyarországon a két birodalom között már nem voltak nagyobb katonai összecsapások. Ez részben annak volt köszönhető, hogy a törökök 1578-1590 között pusztító háborút vívtak a perzsákkal, s ezt követően súlyos janicsárlázadás tört ki. Bár a birodalom igen kimerült a háborúban, de - mivel a törököknek tkp. a fennmaradáshoz volt szükséges a hódítás és a zsákmányszerzés - 1593-ban az új nagyvezír, *Kodzsa Szinán* pasa újabb háborúra készült. A török seregek ezúttal ismét Magyarország ellen indultak.

A háború a török és magyar végvári katonák horvátországi és délvidéki, kezdetben kisebb, de egyre súlyosabbá váló csatározásaiból nőtt ki. *Hasszán (Rabló Hasszán)* boszniai pasa 1591-ben és 1592-ben is megostromolja Sziszek várát. 22 ezer fős serege 1593. június 22-én súlyos vereséget szenved Sziszek alatt *Erdődy Tamás* horvát bán csapataitól, a vereség hírére Szinán pasa kb. 150 ezeres sereggel támadást indít, ezzel tkp. kezdetét veszi a 15 éves háború. Szinán elfoglalja Veszprémet és Palotát, majd téli szállásra vezeti hadait. Az *I. Rudolfot* (1576-1608) támogató pápa segítségével Szent Liga alakult, amely a német fejedelemségeket tömörítette. Rudolfot támogatta továbbá *Vitéz Mihály (Mihai)* havasalföldi vajda is. *Báthory Zsigmond* - nagybátya, Bocskai István ösztönzésére - szintén bekapcsolódott a harcokba. A háború első esztendeje magyar sikereket hozott: a Komáromban összegyűlt Habsburg-sereg visszafoglalta Székesfehérvárat, a pákozdi csatában pedig legyőzte a vár felmentésére siető budai pasa csapatait. 1593-1594 telén a keresztények *Pálffy Miklós* vezetésével több várat is (Fülek, Kékkő, Divény, Hajnácskő, Buják, Hollókő) visszafoglaltak. 1594-ben a császáriak *Mátyás* főherceg (alkalmatlan) vezetésével sikertelenül kísérleteznek Esztergom visszafoglalásával - itt esik el *Balassi Bálint* is -, ráadásul *Ferdinand Haggerd* parancsnok feladja a Szinán pasa 100 ezres serege által megostromolt Győrt, Németország kapuját.

1595-ben komoly sikereket értek el: a *Karl Mansfeld* vezette csapatoknak sikerült bevenniük Esztergomot és a budai pasa felmentő serege felett is győzelmet arat (a táborban kitörő vérhasba az ostrom alatt Mansfeld is belehal). *Pálffy Miklós* Vörösvárnál legyőzi a pasa újabb felmentő seregét, majd Visegrádot és Vácot is sikerül visszafoglalni. 1595. október 29-én Gyurgyevónál *Báthory Zsigmond* és *Vitéz Mihály* seregei - Bocskai István vezetésével - óriási győzelmet aratnak, amelyet azonban nem sikerül kiaknázni, és a következő évben fordulat következik be. 1596-ban maga III. Mehmed szultán vezette seregeit (30 év óta először fordult elő, hogy a szultán személyesen állt a hadak élére) és októberben elfoglalta Egert, Felső-Magyarország kulcsát és Nagykanizsa várát is. 1596. október 26-án a mezőkeresztesi csatában, amely Mohács óta a legvéresebb összecsapás volt, ismét a törökök győztek. A csata után 12 ezer keresztény és 20 ezer török holtteste borította a mezőkeresztesi síkot.

Ezzel tkp. lezárult a háború első szakasza. A későbbiekben nagy mezei ütközetekre már nem került sor, jelentős eredmény volt viszont, hogy a szövetségesek *Pálffy Miklós* és *Schwarzenberg* tábornok vezetésével 1598-ban visszafoglalták Győr várát, majd Tata, Veszprém és Palota is *Pálffy* kezére kerül (Tata és Győr ostrománál is alkalmazták a *Catarabat Peccata* nevű fegyvert: szekerre kötött robbanószerkezet, melyet a várkapunak

vezetnek, hogy berobbantsák). 1598. októberében sikertelenül próbálkoznak Buda visszafoglalásával. A kezdeményezés átcsúszott az oszmánok kezébe és 1600-ban a délnyugati területekkel együtt elfoglalták Kanizsa várát. A Habsburgok ekkor keményebb politikába kezdenek: a lemondott Báthory Zsigmond helyére *Giorgio Basta*t küldte, aki átvette Erdély irányítását. Báthory Zsigmond híveit elűzték, s Basta később a kezdetben vele együttműködő Mihály vajdát is megölette. Erdélyben felemelték az adókat, a parasztság és nemesség jelentős része elszegényedett. Nem választottak nádort, ezzel korlátozták az országgyűlés működését. Ellenreformációs törekvésekkel is találkozunk: Kassa templomát elvették az evangélikusoktól, illetve az 1604-es országgyűlésen törvénybe iktatták, hogy az országgyűlés nem foglalkozhat vallási ügyekkel (ld. hamis artikulus). Az osztrákok külföldieknek adták a főhivatalokat, ekkor került poszjára pl. *Belgiojoso (Giacomo Barbiano)* (Felsőmagyarország főkapitánya) és *Kolonich Siegfried* (Alsómagyarország főkapitánya) is. Az ország bevételeit a leggazdagabb földesurak nyakába varrt fiskális perekkel (koholt vádak alapján indított eljárások, amelyek általában fő-, és jószágvesztéssel végződtek) egészítették ki. Országos főméltóságokat is perbe fogtak, mint például Rákóczi Zsigmondot és Illésházy Istvánt. Az elégedetlenség országos méreteket öltött.

Mivel 1603-ban kiújult a török-perzsa háború és Kis-Ázsiában felkelések törtek ki, 1604-ben pedig kitört a Bocskai-szabadságharc, a törökök és a Habsburgok is hajlottak a békére. 1606. november 11-én Bocskai közvetítésével a Duna és Zsitva folyók között lévő táborban megkötötték a 20 évre szóló török-Habsburg békét. A zsitvatoroki béke elismerte a háború foglaltsait (15. pont): a nógrádi várak magyar, Eger és Kanizsa pedig török kézen maradtak. A szultán először ismerte el a császárt vele egyenrangú uralkodónak. A megegyezés véget vetett az ország 13 esztendeje tartó szenvedésének s hosszú évtizedekre megteremtette a békésebb élet feltételeit.

Ajánlott irodalom:

Nagy László: Erdély és a tizenöt éves háború Századok 1982/4.

Pálffy Géza: A tizenhatodik század története (Magyar századok sorozat) Bp., 2000.

Szakály Ferenc: Virágkor és hanyatlás 1440-1711 (Magyarok Európában sorozat II. kötet) Bp., Háttér Kiadó, 1990.